

למידה חווייתית ברשות הטבע והגנים

האתגר שלנו בשטח - התוכן בשירות חוויית הביקור באתר

אדר סטולרו – מליחי
מנהלת יחידת התוכן – מחוז מרכז

רשות – גוף סטטוטורי, עצמאי
במדיניותו, ממלכתי, הכפוף לשר
להגנת הסביבה

הטבע – אחריות על שמירת
ערכי הטבע בכלל מרחב
ישראל וגם נוף ומורשת

והגנים – ניהול, תכנון,
פיתוח וקליטת
קהל בגני הלאומיים

אפיון האתרים:

אתרי נב"ט אינטנסיבי: חורשת טל, גן השלושה מקורות הירקון

אתרי נב"ט אקסטנסיבי: הרי יהודה, כרמל

אתרי טבע ונופי מים: מערת הנטיפים, עיון, עין גדי

אתרי מורשת: מצדה, אפולוניה, ממשית

אתרי לאום: קבר בן גוריון, קסטל

שמורות ימיות: (300 מטר מקו החוף) ים דור- הבונים, ים

שקמה, גדור, ניצנים(ים אבטח), ראש הנקרה

✘ עד כה הוכרזו בישראל כ- 380 שמורות טבע ו-115 גנים לאומיים, המשתרעים על כ-20 אחוזים משטחה של המדינה בכ- 65 מהם נדרש תשלום אגרת כניסה

מתוקף חוק

שני חוקים:

חוק להגנת חיית הבר, תשט"ו-1955

חוק גנים לאומיים, שמורות טבע, אתרים

לאומיים ואתרי הנצחה, התשנ"ח 1998

הוראות החוק מציבות בפני רט"ג, שלוש משימות עיקריות

1. שמירה על המגוון הביולוגי, המערכות האקולוגיות ונופי הארץ בגנים הלאומיים, בשמורות הטבע ובשטחים הפתוחים.
2. שמירה וטיפול אתרי מורשת בגנים לאומיים ושמורות טבע למען קהל המבקרים.
3. הסברה וחינוך לשמירה על ערכי טבע, נוף ומורשת, לצורך הגברת מודעות הציבור לנושאים אלו.

קצת מושג

שטח שמור:

"גן לאומי" - שטח המשמש או המיועד לשמש לצורכי **נופש**

לציבור בחיק הטבע או **להנצחת ערכים** שיש להם חשיבות

היסטורית, ארכיאולוגית, אדריכלית, טבעית או נופית

וכיוצא באלה, בין שנשאר בטבעו ובין שהותקן לשמש

מטרות אלה ואשר שר הפנים הכריז עליו כג"ל

{האדם ותרבותו במרכז}

קצת מושג:

"שמורת-טבע" - שטח שבו **נשמרים** חי, צומח, דומם, קרקע, מערות, מים או נוף, שיש בהם עניין מדעי או חינוכי, מפני שינויים בלתי-רצויים במראם, בהרכבם הביולוגי או במהלך התפתחותם, ואשר שר הפנים הכריז עליו כשמורה

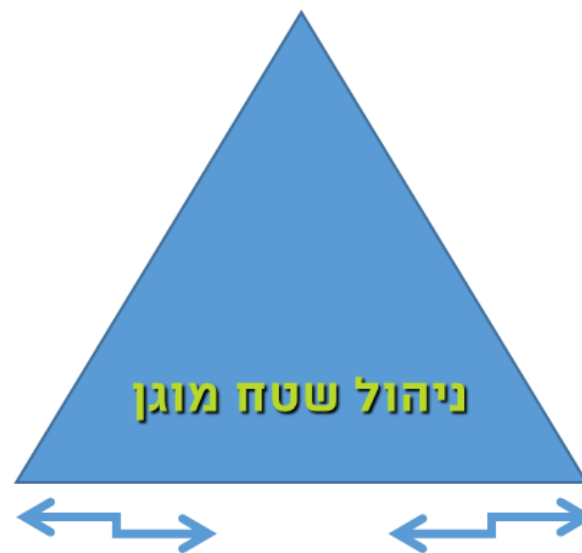
{ כל מה שאינו אדם במרכז }

איך שומרים?

- מדע
- פיקוח ואכיפה
- תכנון ופיתוח
- חינוך, הסברה והמסרה

ניהול משאב ציבורי

מבקרים
וחווית הביקור

שמירת
המשאב

תחנות מידע והסברה, הדרכות, סיורים והרצאות, פעילויות ארוכות טווח במערכת החינוך, פעילות עם קהילה אירועים ערכיים וימי שיא באתרים

למידה בדרך חווייתית

- שירות הולם צרכים (שבילים, מתקנים, מידע וכו'...)
- התאמה לקהלי היעד
- גיוס לפעולה
- שייכות, שותפות והזדהות
- איסוף חוויות/ הצלחות
- גיוון בפעילות - עונה על כישורים / אינטליגנציות שונות
- חיבור לעולם התוכן של המשתתף או אקטואליה
- פעילות מרכזית – חלק ממשהו גדול

דוגמאות

חוברת פקח צעיר

התבססות על התופעות המצויות בשטח – לא ניתן לבצע במקום אחר
הצגת התופעה - באמצעות "דמות הפקח" בעל סמכות – אחריות... יוצר הזדהות.

הדרך – משחק: חידות/ השוואה וכו'

החוויה – משימה משפחתית/עצמאית. איסוף סיכות "פקח צעיר"

טקס – "התחייבות הפקח הצעיר"

ההתנסות – על פי המשימות השונות לדוגמה בימת התיאטרון בקיסריה

ניצול השטח – החוברת מובילה את המבקר לאן שנרצה שיגיע...

המסר – חשיבות השמירה על ערכי הטבע נוף והמורשת והיכולת של כל

אחד להשפיע/ לשמור (משתנה מחוברת לחוברת)

מה אני יכול לעשות? – שמירה על כלי שנ"ה טובה שביל, ניקיון, התבוננות

הדרכות מיוחדות

בעקבות צבי הים ופתיחת קן

- חיבור הכרחי לשטח - סיורים המתבצעים במרכז הצלה לצבי ים ובחוות ההדגרה
- הצגת התופעה באמצעות הצטרפות לפעילות שמירת טבע הלכה למעשה – בזמן אמת
- בדרך של המחשה פעילה ומשחק מפגעים
- החוויה המשמעותית בסיור היא מפגש אמיתי עם התופעה ועם אנשי השטח. גם הליכה בחוף הים בשעות פחות שגרתיות והציפייה
- ההתנסות בסיור לרוב באה לידי ביטוי בסיוע בהכנת השטח להליכת האבקועים לים וגם במשחק.
- המסר המרכזי נוגע בחשיבות שמירת בית הגידול ובשמירת מיני צבי הים כמין מטרייה
- מה אני יכול לעשות? לשמור, להימנע מהשארת פסולת, לדווח על צבי ים פצועים וכו'...

ימים נושאים

בראשית עין חמד

- ניצול השטח בהצגת המצאי המקומי והקהילה הסמוכה
- הצגת התופעה בדרך "יום פעילות" לקהל הרחב דרך סיפורי ימי הבריאה מבוסס על מודל נופאדם
- התוכן מועבר באמצעות תחנות שונות מהיבטים שונים כגון מפגש עם פקח, חתימה על אמנה, משחק והתנסות, (הצגת מצאי, מפגעים וסכנות, דרכי אישוש וטיפול, והתנסות בשמירה)
- החוויה בפעילות היא בפעילות צבעונית ובהתנסות משפחתית, מפגש עם אנשי שטח ושכנים
- ההתנסות העתקת גיאופיטים, ניסוח כרזות רלוונטיות, הכנת פיתות ותה מצמחי תבלין חתימה על אמנה לשמירת טבע נוף ומורשת
- המסר הוא משמעות השפעת האדם על הסביבה – הכל קשור בכל.
- מה אני יכול לעשות? ככלי שהייה נכונה בשטח ובסביבה הטבעית בכלל. (שנ"ה טובה)

ימים נושאים

יום הצפרדע

- הפעילות מתבצעת בסמוך ובקרבה לברכת החורף ובעונה המתאימה
- התופעה מוצגת בדרך של יום פעילות לקהל הרחב סביב מין מטרייה.
- בדרך של פעילות מגוונת הכוללת הדרכה פעילה, תחנות מידע/המחשה/הרצאות פקח/ יצירה ומשחק והתנסות
- החוויה המרכזית צפייה בשחרור ראשנים לברכת החורף, פעילות מרכזת, עוצמתית, חלק מיום בנ"ל
- ההתנסות במשחק ובפעילות משפחתית
- המסר חשיבות שמירת בתי הגידול הלחים
- פעילות מרכזית
- מה אני יכול לעשות? שמירה ברמות השונות...

פעילות קהילה

קהילה מבוססת מקום

עקרונות מרכזיים:

מבוסס על: הקניית ידע – הקניית מיומנויות וכלים - עשייה

בחירת קהל יעד (על פי צורכי הרט"ג / הקהילה)

הכרות עם הגורמים הרלוונטיים (מובילים, שותפים, בעלי תפקידים...)

בחירת שטח רלוונטי / נושא

הכרות עם השטח לפרטיו – לרוב על פי מודל נופאדם

חשיבה על פעילות למען השטח (יוזמה – משתנה)

התנסות בפעילות הסברה / עשייה של שמירת טבע ממש.

העצמת השותפים, עידוד מנהיגות מקומית כו'...

תכנון ופיתוח באתרים גן לאומי הקסטל – "דרך הערכים"

- איך הגענו לשביל הערכים?
- הגדרנו קהל יעד
- הגדרנו צרכים ומטרות
- פנינו לתחרות לבחירת המתודה - הדרך
- התאמה סופית של המתודה לתוכן ולמקום נעשתה תוך כדי עבודה....
- שיתוף ציבור וקבוצות מיקוד
- התנסות במשימות
- כתיבת תכנית הטמעה

תהליך הטמעת השינוי

מטרת תהליך ההטמעה:

1. חשיפת אתר המתחדש לציבור ולמדריכים בפרט.
2. הצגת הרציונל ושיטת ההדרכה המתבקשת (לרבות תפעול תחנות הפעילות)
3. בקרה על תהליך הפיתוח בהיבט של קליטת מבקרים ותוכן
4. שיווק האתר למובילי דעה ומובילי קבוצות

הבעיות שעמדו על הפרק:

1. תחנות הפעלה מורכבות, דורשות תיווך ותזמון על מנת להעביר את המסר
2. שינוי תפיסת ההדרכה (באתר ובכלל) – המדריך אינו עוד מרכז ההדרכה, המדריך נדרש למיומנויות של הנחייה וחיבור שבין המשימה, לתוכן ולמסר.

2016:

- ינואר – פברואר: תרגולים בשטח, תחילת הטמעה
- פברואר- אפריל: הכשרה, הכנת חומרים
- אמצע אפריל: טקס פתיחה, אירוע יום הזיכרון רשותי (?)

החשיבה והתכנון

1. **כתיבת תכנית הטמעה** – תכנית עבודה הכוללת את מכלול הגורמים השותפים והמעורבים בתהליך, החל מתזמון ויעדים כמו מועד הכנת חומר נלווה, דרך טקס פתיחה וכלה בדרכי שיווק.
2. **סיור של בעלי תפקידים רלוונטיים בארגון** – כשנה לפני תחילת הפיתוח (2015) התקיים סיור להצגת תכנית הפיתוח ולקבלת הארות והערות
3. **שיתוף ציבור** – הצגת התכנית הרעיונית הראשונית למחזיקי עניין מתחום ההדרכה, מדריכים, אנשי של"ח, אנשי חינוך מצה"ל וממשטרת ישראל, מנהלי בתי ספר שדה וכו'. מטרת השיתוף – איסוף חוות דעת על הדרך ומיקוד בתכנים. בעקבות המפגש הותאמה התכנית להערות שהועלו.
4. **התנסות בגן לאומי עין חמד** – בניית דגמים של מתקני המשימות לשם התנסות הערכת הפעילות ברמת תוכן וחוויה וכן הערכות טכנית ותפעולית.

רשות הטבע והגנים

50 לרשות הטבע והגנים

שיתוף הציבור והצגת התוכנית לשדרוג אתר הקסטל

יום שני 29.09.2014

אולם הכנסים

מלון בקיבוץ צובה

16:00-16:30
התכנסות וכיבוד קל

16:30-16:45
זאב מרגלית אדריכל הרשות בדברי פתיחה והצגת התהליך

16:45-17:00
מיקי זולף מנכ"ל קומפיונרפיק הצגת התוכנית

17:00-18:00
דיון פתוח לתגובות

נשמח לראותכם

הולכים בשביל הערכים

חשיבה ותכנון - המשך

4. **כתיבת פרוגרמה מוסכמת עם החברה המבצעת "קומפיוגרפיק" - עקב העדר ניסיונה של החברה בניהול מבקרים ותפעול אתר, נדרשה מעורבות וליווי צמוד של אנשי קליטת קהל: ניהול מבקרים, תפעול, תזמון קבוצות וכו'**
5. **הצפת משמעות ניהול כ"א – חודשים רבים לפני הפיתוח נעשתה עבודה שניסתה לקדם מנהל אתר וצוות בעל מיומנויות וכישורים תואמים לשינוי: הפעלת מרכז בקרה של תחנות המשימה, תפעול מערך הזמנות ביקור ועוד.**
6. **עיצוב לוגו אתר – להטמעת הערך באמצעות המותג: "הולכים בשביל הערכים"**
7. **הכנת תוכן מלווה – כתיבת דפדפת מעודכנת לאתר הכוללת את שביל הערכים על תחנותיו והשביל הנופי, צילום סרטי המחשה של התחנות בפעולה וכתיבת "מדריך למדריך": מערך הדרכה אינטרנטי שיהיה זמין לכל מדריך לטובת הדרכה נכונה ותפעול נכון של התחנות (פירוט בהמשך), כתיבת מדריך למטייל העצמאי, כתיבת הנחיות למשימות והוספת תוכן מחבר מקום-סיפור – משימה. [למדריך למדריך...](#)**
8. **איתור מחזיקי עניין – יצירת מאגר מנהלי חברות וגופי הדרכה פוטנציאליים לשימוש בעת בהמשך להפצת הבשורה**

הכשרה

1. **קביעת מועדי השתלמויות** – הפצת המועדים בקרב בעלי העניין מדריכים מבית ומחוץ: מורי דרך, סוכנים, מנהלי חברות טיולים, מדריכי תגלית, צה"ל ועוד...
2. **הכשרת מדריכים ייעודיים** – הדרכת קבוצות פיילוט והדרכת המדריכים בוצעה ע"י מעין פוקס שתכנן את המשימות, הושם דגש על חשיבות הלמידה ההתנסותית (שינוי תפיסת ההדרכה לטובת השגת המיטב ממערך הפעילות החדש)
3. **הכשרת מדריכים** – בוצעה הכשרת מדריכי רט"ג ובעקבותיה מדריכים עצמאיים ומדריכי חברות וגופי הדרכה על פי תיאום. ההכשרות ניתנו ללא תשלום ומטרתן הכרות עם האתר המתחדש, תפעול התחנות וניצול מרבי של מערך הפעילות החדש. מהכשרות אלו למדנו רבות ודיוקים בהנחית המשימות בוצעו תוך כדי תנועה. בסה"כ השתתפו כ- 650 מדריכים. כ-200 מהם מורי של"ח. **בוצעה גם חשיפה לחניון הלילה ויתרונותיו.**
4. **הפקה תעודה למדריך שהשתתף בהכשרה**

חשיפה והתנסות

1. **הצגה לגורמים בעלי עניין** – מנהלת של"ח, רכזת השתלמויות מורי דרך משרד התיירות, פורום המסרה ארצי, כנס מנהלי אתרי מורשת ועוד.

2. **ניסוח הנחיות זמניות למשימות** לטובת התנסות בזמן אמת מול קהל ובחינת יעילותן לפני הפקת שילוט קבוע.

3. **הדרכת פיילוט לאיתור בעיות ותיקון** – אותרו מספר קבוצות ביניהן חיילים, תנועות נוער, תלמידי של"ח ותלמידי התיכון הסמוך הראל. לשם התנסות, הפעילות תוצפתה ומושבה, נאספו הערות לשם שיפור ודיוק הנחיות המשימות והתוכן. כמו כן, איפשרה הצצה להתמודדות צפויה עם עומס מבקרים ותקלות תפעוליות. סה"כ השתתפו כ-500 מרביתם תלמידי חטיבות ותיכון, חלקם חיילים ומבוגרים

פעילות לקהל הרחב

1. **טקס פתיחה** חגיגי לאתר המתחדש בנוכחות השר להגנת הסביבה ומכובדים נוספים ובהשתתפות לוחמים (חלקם לקח חלק בסיור מרגש).
2. **טקס יום הזיכרון** שנערך ע"י ידידי צהל והשתתפו בו כ- 400 איש, חיילים ואורחים מחו"ל.
3. **הדרכת מבקרים**- הדרכת משפחות (סל"ת) בימי שבת במהלך אפריל – מאי, ובחווה"מ פסח- התנסות ראשונה בהדרכת קבוצה מגוונת ובהתנסות משפחתית עצמאית. בסיורים ללא תשלום שהתבצעו בשבתות אפריל, השתתפו במוצע כ- 200 איש ביום. בסיורים ללא תשלום בחווה"מ פסח השתתפו כ- 4,500 איש.
4. **פעילויות לקהל הרחב**
 - **ביום העצמאות** התקיימה פעילות שכללה הדרכה בסבבים בליווי שחקני אווירה וחלוקת קפה ות"פא מן המדורה בסגנון "פלמחניק". לפעילות זו הגיעו כ- 2,000 איש.
 - באוגוסט פורסמו: **לינת משפחות בחניון הלילה** הכוללת סיור מודרך וסיור עששיות וערב **שירה בציבור** ברוח שירי הפלמ"ח...

תובנות מרכזיות מהתהליך

1. חשיבות לתקצוב הטמעה מלווה תהליך פיתוח
2. התנסות וקבוצות פיילוט – שלב חשוב מאוד בתהליך שלמד אותנו רבות בתחום התוכן והתפעול ואפשר יצירת מוצר טוב משתוכנן. גרם לנו לעצור, לחשוב וליישם.
3. ליווי צמוד של אנשי מקצוע מתוך הרשות שיעצו וניתבו את ביצוע הרעיון היצירתי תוך התחשבות בצרכי השטח וביכולות הארגונית, והשאירו את התוכנית מחוברת לשטח במינימום פערים.
4. מיפוי קהל היעד והתאמת התכנים הביאה לתנועה ערה והערכה רבה מצד תנועות הנוער ושל"ח במיוחד. הפעילות מותאמת גם לתכנית הלימודים וגם לאופי הפעילות אליו מכוון תחום זה. בניגוד להצלחת הטמעת האתר המחודש במסגרת מערכת החינוך בלט העדר שת"פ עם גורמי צה"ל ויש לשים על כך דגש בעתיד
5. מגמת הצלחה - בין החודשים ינואר (תחילת התנועה באתר במסגרת הדרכות הפיילוט והכשרת המדריכים) ועד היום (יוני), ביקרו באתר ולנו בחניון הלילה כ- 29,000 איש. לשם השוואה, בשנה החולפת כולה, ביקרו 22,000! התגובות לאתר המתחדש הן חיוביות מאוד ואנשים מצביעים ברגליים.

פעילות חווייתית - תוכן וערך

קווים מנחים

- זיהוי התופעה המרכזית/ אחרת אליה נרצה להתייחס
- העצמת הערך (טבע נוף מורשת) – חשיפה לתופעות בשטח
- שימוש בשטח
- חוויה - מותאמת לקהלי היעד השונים
- התנסות – עשייה כלשהי ברוח הערך וברוח הרט"ג - אקטיביזם
- העברת המסר
- מה אני יכול לעשות? העברה לחיי היומיום
- שאיפה ליצירת ייחודיות - לאור המשאבים שלנו במצאי בשטח ובכ"א מקצוע
- התחשבות במגבלות שמירת טבע ומורשת, ביטוח ולעיתים גם תקציב
- חיבור: מקום – תוכן - מתודה

אתרים שלנו לפעילות שלכם

פעילויות וטקסים שניתן לקיים
בגנים לאומיים ובשמורות טבע
רשימה מפורטת מופיעה באתר
רשות הטבע והגנים

איך נחבר את הפעילות לשטח

1. בחרו קהל יעד
2. מפו את צרכי הקבוצה ומסרים שתרצו להעביר
3. מקום הפעילות:
4. בחירת מתודה מחוברת לתוכן (מסר ערך) ולמקום:

תודה על ההקשבה